

6. *Годкевич* Михаил Абрамович. — Режим доступу: <http://www.ncknigaran.ru/lit-g/3-base/base/126-godkevich.html>. — Назва з екрана.
7. *Меженко* Ю. Українська книжка часів великої революції / Ю. Меженко ; Український науковий інститут книгознавства. — Київ : Держтрест "Київдрук", 1928. — 32 с. (відбиток з "Життя й революція". — 1927. — № 10—11, 12).
8. *Руїна* Української культури // *Новини*. — Кам'янець-Подільський, 1919. — 11 листопада. — С. 1.
9. *Шпілевич* В. Матеріали до історії обов'язкового примірника на Україні / В. Шпілевич // Українська бібліографія : методологічний збірник / ВУАН, Бібліографічна комісія. — Київ : Друкарня ВУАН, 1928. — Вип. 1. — С. 139—150.
10. *От Губернского* отдела народного образования. Приказ № 26 // *Известия* — Вісті Київського губернського революційного комітету. — 1920. — № 15. — 7 січня. — С. 2.
11. *Українсько-польські* війська захопили Київ. — Режим доступу: http://www.calendarium.com.ua/ua/ukrainskopolski_viiska_zahopili_kiiv_1920. — Назва з екрана.
12. *История* книги в СССР: 1917—1921. — Москва : Книга, 1985. — Т. 2. — 288 с.
13. *Положение* о Библиографическом отделе Всеукраинского государственного издательства (ноябрь 1920 г.) // Вісті ВУЦВК. — 1920. — 18 грудня.
14. *Годкевич* М. Центральний бібліографічний відділ в 1921 р. / М. Годкевич // *Голос друку: критико-бібліографічний часопис*. Книга перша. — Харків : Всеукраїнське державне вид-во, 1921. — С. 70—75.
15. *Положення* про Київський крайовий бібліографічний відділ при Київській філії Всеукраїнського державного видавництва // *Голос друку*. — 1921. — № 1. — С. 216—218.
16. *Регламент* організації та праці Краєвого бібліографічного відділу при Київській філії Всеукраїнського державного видавництва (Книжкової палати в Києві) // *Голос друку*. — 1921. — № 1. — С. 216—218.
17. *Сенченко* М. І. Книжкова палата України. Історія і сьогодення / М. І. Сенченко. — Київ : Книжкова палата України, 2004. — 164 с.
18. *Собрание* узаконений и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Украины. — 1922. — № 28. — Ст. 438.
19. *Ковальчук* Г. І. Український науковий інститут книгознавства (1922—1936) / Г. І. Ковальчук. — Київ : Академперіодика, 2015. — 688 с.

Рассмотрены аспекты создания и функционирования Главной Книжной Палаты в г. Киеве и ее правопреемников.

In the article some details of foundation and functioning of The Central Institute of Bibliography in Kyiv and its successors are reviewed.

Надійшла до редакції 1 лютого 2019 року

СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 378.147:659.4]((47+57)-41СНД)

Тетяна Коржова,

здобувач кафедри зв'язків з громадськістю і журналістики
Київського національного університету культури і мистецтв

Зв'язки з громадськістю в контексті пострадянського освітнього простору: тенденції та перспективи

Проаналізовано стан і перспективи розвитку PR-освіти в межах пострадянського освітнього простору, враховуючи трансформаційні процеси у вищій освіті та сучасні тенденції у сфері зв'язків із громадськістю. Наголошено на важливості опанування нових видів і форм освітніх напрямів, впровадженні інноваційних підходів і дисциплін в освітній процес. Особливу увагу приділено пріоритету російського чинника в межах цього освітнього простору й проблемам, які це спричиняє. Акцентовано на потребі розвитку системи PR-освіти в кожній країні, зважаючи на сучасні тенденції в індустрії, інтереси національної безпеки та культурно-аксіологічні особливості.

Ключові слова: зв'язки з громадськістю, пострадянський освітній простір, вища школа, інжиніринг, PR-освіта

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку інформаційного суспільства характеризується розширенням спектра сфер діяльності, що, зі свого боку, передбачає, внесення корективів в освітній процес і специфіку підготовки фахівців для новітніх спеціальностей.

Проблематика статті передбачає дослідження системи вищої освіти на пострадянських теренах, становлення спеціальності "Зв'язки з громадськістю" (PR), її методологічної, методичної й нормативної концептуалізації, а також питання підвищення якості освітніх

послуг у контексті викликів інформаційної та техногенної цивілізації початку XXI століття.

Попри численні дискусії про реальну компетентність, що нібито важливіша за освітні стандарти й академічну фундаментальність, актуальною залишається теза відомого соціолога П. Сорокіна про те, що вища освіта є вагомим чинником, без якого неможливий соціальний ліфт, як на рівні ієрархії окремої країни, так і в структурах світової спільноти [9]. У сучасному світі визначальним є легітимізаційний аспект щодо диплома про вищу освіту, котрий підтверджує авторитетний статус ЗВО. Брак цього документа перешкоджає доступу до престижних і суспільно значущих сфер діяльності, враховуючи кар'єрне зростання й вимоги сучасного ринку праці до певної кваліфікації.

Якщо проаналізувати освітній простір пострадянських держав, то слід констатувати, що не всі випускники закладів вищої освіти відповідають рівню тієї кваліфікації, котру здобували впродовж навчання. Ця проблема сягає ще часів СРСР, коли водночас із системністю й фундаментальністю переважно природничо-наукового блоку знань радянська вища школа не забезпечувала механізму переходу й адаптації випускників ЗВО до реальних умов професійної діяльності. Очевидна різниця в кар'єрному зростанні випускників денної та заочної форм навчання, за словами В. Рябченка, лише підтверджує висновок, що "практика є справою важливою на основі системної та фундаментальної теорії, а наявність практики без системних і фундаментальних знань не має міцного підґрунтя. Якщо теорія відкриває широкі горизонти для розвитку практики, то практика без теорії не має такої перспективи. Навіть більше, в сучасних умовах глобальної цивілізації не має жодної перспективи" [6].

Однією з вагомих причин невідповідності реальної компетентності випускників радянських ЗВО вимогам цивілізованого ринку праці був державний патерналізм, вигідний слабким і середнім учням, проте згубний для найздібніших, що не мали права самостійного працевлаштування у країні, а за кордоном і поготів. За підтримки держави ця система, по-перше, породила так званий феномен "зрівнялівки", а по-друге, спричинила ситуацію відриву дипломованих випускників, озброєних теорією, від практичної площини. За такої ситуації суто формальний документ про вищу освіту давав змогу профанам, котрі мали зв'язки серед партійної номенклатури, обіймати найкращі посади, отримуючи високий соціальний статус і відповідні статки.

Нині, з огляду на динаміку новітнього часу, особливо відчутні наслідки тієї доби в організації освітнього простору певних пострадянських ЗВО, до яких можна віднести й українські виші. Більшість університетів традиційно продовжують функціонувати у відриві від академічних науково-дослідних установ, а їх педагогічний колектив не змінює траєкторію усталеного навчального процесу, нехтуючи закордонними освітніми практиками й стандартами. Зокрема, це стосується і сфери зв'язків із громадськістю, яка в державах, що розпочали відлік новітньої історії після розпаду СРСР, ще перебуває на стадії формування [7, с. 45].

На думку відомого дослідника соціальних комунікацій Г. Почепцова, в новому тисячолітті PR перетворюється на престижну й доволі популярну галузь діяльності. Загальна ситуація з практикою і теорією в цій сфері свідчить про суттєве відставання пострадянських країн від закордонної практики, для котрої важливою є відкритість як принцип, натомість нашому ринку притаманна закритість гравців, рішень, доходів і витрат, що, звісно, впливає і на розвиток освітнього напрямку. Науковець зауважує, що гуманітарні технології й соціальний інжиніринг на пострадянському просторі досі залишаються яскравими деклараціями та концептами, які потребують поглибленого вивчення й адаптації [10].

Однією з головних причин відсутності в Україні власної наукової школи PR, є те, що професійна освіта у цій сфері розпочала розвиватися майже одночасно з офіційним становленням нової індустрії, тоді як на Заході PR-галузь функціонувала на основі оригінальних ідей, випереджаючи освітньо-інституційний контекст. Це дало змогу формувати з практиків і експертів реального сектору колегії та комісії, що допомагали розробляти й вдосконалювати освітні стандарти й стратегії, спеціалізовані навчальні матеріали, а також створювати оригінальні теоретичні концепти. В Україні, як і в багатьох інших пострадянських країнах, означені процеси відбуваються за умови коеволюції інституціоналізації в освіті та розбудови практичного сектору PR-індустрії, а отже дослідник, котрий працює над цією проблематикою, має зважати на основні тенденції й перспективи галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Під час розгляду питання становлення та розвитку PR-освіти в пострадянських країнах було проаналізовано праці В. Ачкасової, Т. Батищевої, С. Виноградової, О. Кривоносова, І. Поверінова, В. Рябченка, С. Самойленка, І. Сидорської, М. Шиліної та ін.

Мета статті — розглянути специфіку становлення PR-освіти в країнах пострадянського простору, для чого виконано такі завдання: охарактеризовано загальні тенденції в галузі зв'язків із громадськістю в межах освітнього простору пострадянських країн; виокремлено й розглянуто перспективи розбудови PR як інституту та освітнього напрямку ЗВО зазначених держав.

Виклад основного матеріалу. Минуло понад чверть століття після розпаду Радянського Союзу, й нині основні тенденції на світовому ринку праці, під впливом цифрової та інформаційної доби, спонукають до розуміння, що нерационально витрачати час на викладання, вивчення й засвоєння знань, які морально застарівають ще до закінчення навчання. Технократичні перегони, що стартували на світанку епохи модерну, в новому тисячолітті набули спринтерської швидкості. Виникнення й розвиток спеціальності "Зв'язки з громадськістю" на пострадянському освітньому просторі, разом з іншими конкурентоспроможними галузями, стимулює його трансформацію відповідно до динамічних умов сьогодення.

У межах переорієнтації не всі ЗВО приділяють увагу моделі навчання, яка дає змогу учневі виробити

вміння самостійного пошуку системно-структурованих знань, що становлять фундамент для професійного розвитку та подальшої ефективної діяльності. Завдання інтеграції вищої школи, академічної науки й виробництва — надзвичайно важливе, оскільки майбутній фахівець за підтримки керівництва ЗВО й кваліфікованого професорсько-викладацького складу має набутися вміння і навичок, які допоможуть успішно поєднати практичну роботу з науково-дослідною. До речі, саме у пострадянський період це питання, що належить радше до системного недоліку колишньої вищої школи, лише поглиблювалося, адже в новостворених ЗВО, зокрема і в Україні, навчальний процес штучно відокремлюється від здобутків науки й сучасного виробництва. Ігнорування цих проблем загрожує знеособленням і розчиненням вищої школи в освітньому просторі, котрий може трансформуватися в невизначене, стихійне (під впливом комерційного тренду) та вульгаризовано-спрошене утворення.

Сучасні дослідники PR-освіти на пострадянському просторі, розглядаючи її специфіку, виокремлюють і супутні проблеми, на яких зупинимось докладніше. Наприклад, у Білоруському державному університеті, крім підготовки за спеціальностями "Лінгвістичне забезпечення міжкультурних комунікацій" та "Соціальні комунікації", діють дві програми перепідготовки фахівців: "Менеджмент у сфері громадських зв'язків" (Академія післядипломної освіти, кваліфікація "Менеджер зі зв'язків з громадськістю") та "Комунікація у сфері громадських зв'язків" (Інститут журналістики Білоруського державного університету, кваліфікація "Спеціаліст з комунікації у сфері громадських зв'язків"). Водночас, на думку експертів, актуальними залишаються етичні проблеми, що потребують уваги під час підготовки PR-фахівців, завдання зближення теорії з практикою (ЗВО відстає від реальних потреб бізнесу й технічних перспектив), а також підвищення рівня інституалізації дисципліни [7, с. 47—48].

Пропорційно до розширення спектра галузей, яким потрібні професійні кадри з PR, зростає й число ЗВО, які їх готують: нині це Інститут журналістики Білоруського державного університету, Білоруський державний університет культури і мистецтв, Мінський державний лінгвістичний університет та ін. Попри позитивні зрушення, на ринку освітніх PR-послуг і досі виразна стагнація, через що в жодному із закладів вищої освіти, де готують фахівців зі зв'язків із громадськістю, немає програм магістерського рівня. Такий стан спричиняє чимало гострих проблем, однією з яких є працевлаштування більшості випускників. І причина не лише в суб'єктивних настроях роботодавців, а радше у невідповідності нормативно-законодавчої бази вимогам структурно складного й динамічного ринку, розбіжностях між ідеальною моделлю фаху та її реальним станом, що й мотивує до трансформації системи профільної освіти у відповідь на виклики ринку. В цьому контексті цікавим і корисним здобутком науково-педагогічного колективу Білоруського державного університету є застосування методу проектів під час підготовки майбутніх фахівців у сфері рекламної та PR-комунікації [8].

У Казахстані, попри активне залучення практиків до роботи у ЗВО, інтенсифікацію співпраці за закордонними програмами, створення майданчиків, що дають змогу місцевим викладачам підвищувати кваліфікацію, залишаються суттєві проблеми саме з самобутністю традицій і власною школою. Вкрай складно оцінювати якість освітніх послуг у цьому напрямі, якщо бракує спеціалізованої літератури державною мовою; з боку бізнес-лідерів немає глибокого розуміння важливого значення PR-діяльності, хоча загалом за останнє десятиріччя ситуація поліпшилася. Символічною датою для PR-освіти є 2010 р., коли професію повернули до класифікатора спеціальностей бакалаврату вищої освіти країни, завдяки спільним зусиллям представників ЗВО, членів Національної асоціації зі зв'язків з громадськістю Республіки Казахстан і Клубу казахських PR-професіоналів "PR-ши".

У таких ЗВО, як Білоруський державний університет, Казахський національний університет імені аль-Фарабі, Євразійський національний університет імені Л. М. Гумільова, поступово формуються власні "школи" підготовки спеціалістів з комунікації. Якщо, для порівняння, проаналізувати досвід Росії, то лише в одному Санкт-Петербурзі на сучасному етапі майже 10 ЗВО різного спрямування видають диплом спеціаліста у галузі PR. Наприклад, низка санкт-петербурзьких ЗВО (Державний університет, Державний електротехнічний університет і Державний економічний університет) нині стали своєрідними майданчиками для розроблення та апробації нових концептуальних підходів і освітніх технологій у сфері навчального процесу за напрямом "Реклама і зв'язки з громадськістю". Спільними зусиллями розроблено новий освітній стандарт (так званий ФДОС 3++) і відповідну програму навчання [1, с. 126].

Загалом, формування нової спеціальності в системі ЗВО розпочиналося з перших експериментальних лекцій у Московському державному інституті міжнародних відносин 1990 р., де було створено Загально-російську навчально-методичну раду за цим фахом. Згодом програми та курси з PR було започатковано в МДУ ім. М. В. Ломоносова і російському Державному університеті управління. На регіональному рівні підготовку за новим напрямом у форматі інформаційно-управлінської та рекламно-інформаційної спеціалізації започатковано у Пензенському державному університеті [3, с. 49]. Нині в Російській Федерації понад 90 ЗВО мають ліцензію на підготовку студентів за спеціальністю 350400 "Связи с общественностью" і пропонують майже 20 спеціалізацій, серед яких PR у громадських і державних структурах, мас-медіа, комунікаційний менеджмент, сучасна прес-служба тощо.

Зауважимо, що зростання попиту на PR-фахівців на російському ринку свідчить про те, що система їхньої підготовки постійно вдосконалюється і, як зазначають дослідники, відбувається в контексті інтеграції вищої освіти до світової та загальноцивілізаційної практики, впровадження в регіонах нових видів і форм освітніх напрямів на основі закордонних моделей. До того ж росіяни всіляко наголошують на

існуванні "московської школи PR", "петербурзької школи PR" і загалом — "російської школи PR" (як стверджують автори матеріалів щорічника "Російська школа зв'язків із громадськістю" Асоціації викладачів зв'язків із громадськістю). Однак і досі залишається невирішеним питання закріплення PR у переліку наукових дисциплін, за якими відбувається захист дисертацій та присвоєння наукових ступенів. А в ситуації, коли дослідження з комунікаційної проблематики перетинаються з психологічними, соціологічними, економічними, політичними та іншими науковими спеціальностями, не діє один з основних механізмів формування наукової школи — відтворення кадрового ресурсу в межах чітко визначеного та освітньо легітимованого предметного поля.

Вірменська Асоціація зв'язків із громадськістю (APRA) функціонує понад 15 років. Попри доволі широкий сегмент PR-агентств, у ЗВО Вірменії взагалі немає освітніх програм за цим напрямом. Як виняток, APRA ініціювала створення PR-Академії, на базі якої проходить навчання й підвищення кваліфікації фахівців у сфері зв'язків з громадськістю та комунікацій. Мета Академії — лобювати створення окремої спеціалізації "Зв'язки з громадськістю" в державних і приватних освітніх закладах країни [4]. На теперішньому етапі організація є перехідною структурою, що покликана ініціювати впровадження відповідної освітньої програми у ЗВО Вірменії.

Подібна ситуація з підготовкою професійних кадрів і комунікаційними послугами і в Азербайджані. За умови повністю сформованого ринку рекламних і PR-агентств, про що свідчить створення Асоціації PR Азербайджану (APRA) 2016 р., а також значного попиту на фахівців зі зв'язків з громадськістю, відповідні структури поступово усвідомлюють потребу комплексної теоретичної підготовки за цим фахом, адже її в системі вищої освіти досі немає. Ця проблема спонукала професійну спільноту до реалізації навчальних програм у PR-галузі, початком якої стало відкриття першої і поки єдиної в Азербайджані PR-школи. Зусилля її колективу спрямовано як на систематизацію й підвищення рівня знань і кваліфікації досвідчених фахівців, так і на розвиток навичок і вмінь у майбутніх професіоналів. Налагоджено тісні контакти з російськими колегами для вивчення та інтеграції їхнього досвіду та апробованих комунікаційних технологій. Свідченням орієнтації на російську освітню модель PR-спеціаліста є участь у цьому проєкті віце-президента Російської асоціації зв'язків із громадськістю О. Чумікова, а також наміри сформувати навчальну платформу в Бакинському слов'янському університеті на базі Азербайджанського педагогічного інституту російської мови і літератури ім. М. Ф. Ахундова. Йдеться про цикл семінарів, після закінчення яких учні складатимуть спеціальний іспит і отримають сертифікат, що дає змогу пройти стажування в провідних PR-агентствах Росії та співпрацювати з найуспішнішими представниками індустрії.

Вартий уваги й досвід Узбекистану, де навчання за спеціальністю "Зв'язки з громадськістю" започатковано 1999 р. на факультеті журналістики Національ-

ного університету імені М. Улугбека. На профільній кафедрі впроваджено повний спеціалізований курс PR. Сьогодні цей фах опановують в Узбекиському державному університеті світових мов, Каракалпацькому державному університеті імені Бердаха, Університеті світової економіки і дипломатії. Як зазначає А. Проніна, тривалий час в Узбекистані під час підготовки PR-фахівців превалювала "журналістська" модель, проте останнім часом відбувається переорієнтація на "інтегрально-комунікаційну", "економіко-технічну" та "управлінську" (у сфері державної служби) моделі PR-освіти [5]. Окрім цього, узбецькі освітяни дедалі більше під зв'язками з громадськістю розуміють комплексну діяльність, основу якої має становити міждисциплінарний підхід, і ця виважена позиція свідчить про позитивну динаміку становлення в країні повноцінної освітньої PR-школи.

Загалом, ситуації з PR-освітою та комунікаційною галуззю в країнах пострадянського простору притаманна неоднорідність, різні темпи розвитку, зумовлені суспільно-політичною атмосферою, економічним і технологічним рівнем тощо. Майже у всіх країнах наявні комунікаційна індустрія й сегмент PR-послуг, проте вони й досі перебувають на стадії формування, тоді як сучасний ринок потребує грамотних PR-фахівців і консультантів, здатних створювати позитивний імідж організацій і підприємств, допомагати в поліпшенні економічної ситуації, виводити на якісно новий рівень застарілі форми роботи. Певні держави зробили суттєві кроки у розвитку цієї сфери та пов'язаної з нею профільної освітньої підготовки, інші — лише на початку цього шляху. Багатьом країнам пострадянського простору у сфері організації системи PR-освіти властиве переважно інтуїтивне формування навчальних планів, виходячи не з потреби та важливості комплексу комунікаційних дисциплін, а з можливостей ЗВО. В цьому контексті зауважимо про наполегливе прагнення "російської PR-школи" посісти панівну позицію на пострадянському освітньому просторі, впроваджуючи напрацьовані схеми та апробовані методики, що мають слугувати орієнтиром у розв'язанні проблем комунікаційної освіти. Коли йдеться про поняття "російська PR-школа", то, на думку численних експертів та аналітиків, за його семантичне наповнення й коректність відповідає петербурзька школа, що функціонує на системній основі. Зокрема, О. Чуміков зазначає: "По-перше, свідчу, що петербурзька школа PR, котра сформувалася на факультеті журналістики Санкт-Петербурзького держуніверситету, де 1996 року було започатковано одну з перших в Росії кафедр зв'язків із громадськістю, справді успішно працює. По-друге, інших шкіл PR у Росії немає. Викладачі, "зірки" є, а шкіл немає, не склалося" [2, с. 5].

Оскільки зв'язки з громадськістю в пострадянських країнах — відносно молода спеціальність порівняно, приміром, зі США, вона має пройти тривалий шлях самоствердження в кожній із держав, що належать до цього освітнього простору. І найголовніше — кожна країна має визначитися з інституційними закладами PR-освіти у вищій школі, яка неможлива без

потужної академічної та педагогічної бази; виробити механізм синхронізації освітнього поля з ринком рекламно-комунікаційних послуг; поглибити процес формування науково-освітніх шкіл, зокрема і за підтримки ресурсів ЗВО й реального сектору PR-індустрії; зосередити зусилля на формуванні професійної компетентності PR-спеціаліста, здатного відповідати викликам і вимогам ринку на сучасному етапі; виробити механізм концептуалізації та легітимізації зв'язків із громадськістю як інноваційної форми синтезу бізнесу, влади та суспільства, що забезпечить платформу для розвитку PR-освіти.

Висновки. Отже, враховуючи, з одного боку, трансформаційні процеси у вищій освіті початку XXI ст., а з іншого — сучасні тенденції в PR-сфері, що перегукуються з досвідом зарубіжних країн (взаємодія зі споживачами — адвокатами бренду, Big Data в PR, використання інфографіки та відеоконтенту, візуальний сторітеллінг, створення груп за інтересами в соціальних мережах, точкове таргетування цільової аудиторії, вдосконалення методик вимірювання та оцінювання ефективності тощо), кожна з пострадянських країн має перспективи розвитку PR-освіти, які потрібно реалізувати, аби залишатися конкурентоспроможними у сьогоденні реаліях. Насамперед це стосується опанування нових видів і форм освітніх напрямів, залучення інноваційних підходів і дисциплін до освітнього процесу у вищій школі, що на нинішньому етапі лише сприятиме інституційному та академічному самоствердженню PR-спеціальності у ЗВО країни. На першому плані мають перебувати потреба адаптації до мінливих умов, динаміка отримання й використання знань, а також формування гармонійної особистості, здатної до самостійного розвитку й вдосконалення.

Окрему увагу варто приділити перспективам PR не лише як освітнього, а й соціального інституту в межах певної країни. Вивчення ситуації на пострадянському освітньому просторі свідчить про пріоритетну роль російського чинника, що може негативно позначитися на розвитку освітніх і соціальних систем інших держав, котрі потрапляють до зони впливу Російської Федерації, оскільки її науковці розглядають зв'язки з громадськістю в площині геополітичній, особливо, якщо йдеться про Євразійський Союз. Отже, в інтересах національної безпеки кожній країні потрібно розвивати власну систему PR-освіти з урахуванням сучасних тенденцій галузі, спираючись на аксіологічну парадигму, відповідно до якої навчальний процес у вищій школі має бути орієнтований на гуманістичні принципи та національно-культурний менталітет держави, розуміння маніпулятивних технологій, упровадження сучасного світового ціннісно-орієнтованого PR-досвіду тощо.

Список використаної літератури

1. Ачкасова В. А. Коммуникативные интеграторы постсоветского пространства: роль PR-специалистов и институтов профессиональной подготовки / В. А. Ачкасова // Российская школа связей с общественностью : ежегодный альманах. — 2018. — Вып. 11. — С. 120—137.

2. Кривоносов А. Д. Очерки истории науки и методики публич рилейшнз / А. Д. Кривоносов. — Владимир : ВИБ, 2011. — 163 с.
3. Поверинов И. Е. Образование в области связей с общественностью в российских вузах / И. Е. Поверинов // Интеграция образования. — 2003. — № 1. — С. 47—53.
4. Про Академию (2017) — Режим доступа: <http://www.apra.am/index.php/ru/17/41/>. — Загл. с экрана.
5. Пронина А. Востребованность в PR-специалистах в организациях банковской сферы. — Режим доступа: <http://pandia.ru/text/80/253/91253-6.php>. — Загл. с экрана.
6. Рябченко В. И. Проблема качества высшего образования на постсоветском пространстве // Universum: Общественные науки : электрон. научн. журн. — 2015. — № 7 (17). — Режим доступа: <http://universum.com/ru/social/archive/item/2430> (дата обращения: 26.12.2018). — Загл. с экрана.
7. Самойленко С. А. PR-образование на постсоветском пространстве / С. А. Самойленко, М. Г. Шилина // Бизнес. Общество. Власть. — 2014. — № 20. — С. 45—54.
8. Сидорская И. В. Проектная деятельность в подготовке будущих специалистов в сфере коммуникации (белорусский опыт) / И. В. Сидорская // Вестник Псковского государственного университета. — 2015. — Вып. 1. — С. 202—214.
9. Сорокин П. А. Человек. Цивилизация. Общество / П. А. Сорокин; общ. ред., сост. и предисл. А. Ю. Соколова; пер. с англ. — Москва : Политиздат, 1992. — 275 с.
10. PR на постсоветском пространстве: 20 лет спустя. Интервью с Георгием Почепцовым. — Режим доступа: http://www.communicators.ru/interview/101110_pocheptsov. — Загл. с экрана.

Проанализированы состояние и перспективы развития PR-образования в рамках постсоветского образовательного пространства, учитывая трансформационные процессы в высшем образовании и современные тенденции в сфере связей с общественностью. Отмечена важность освоения новых видов и форм образовательных направлений, привлечения инновационных подходов и дисциплин в образовательный процесс. Особое внимание сосредоточено на вопросе доминирования российского фактора в рамках данного образовательного пространства со всеми вытекающими отсюда последствиями. Акцентируется внимание на необходимости развивать систему PR-образования в каждой стране, учитывая современные тенденции в индустрии, интересы национальной безопасности и культурно-аксиологические особенности.

The state and perspectives of PR education in the frames of post-soviet educational space is analyzed in the article, transformation processes in higher education and actual tendencies in the branch of public relations are being considered. The new kind and forms of mastering in educational directions are noticed, innovative approaches and disciplines in educational process are being attracted. Special attention is put on the position of dominate russian factor in the frame of given educational space with all the consequences. Attention is drawn on the necessity of PR system development in the educational branch as in each country including modern tendencies in this industry so as the interest of national security and cultural-axiological peculiarities.

Надійшла до редакції 17 січня 2019 року